

Presentació

En els darrers anys, els plans d'estudis universitaris, propiciats pels principis derivats de l'articulació de l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES), han intensificat l'activitat de l'estudiant com a protagonista de la seva formació i com a subjecte d'acció, mobilitzador de recursos per atendre situacions professionals. La formació basada en competències i amb referència a perfils professionals ha afavorit la «interconnexió entre el món formatiu i el món productiu», i els ha convertit en escenaris de «circulació de sabers».

Les experiències reals a l'empresa, a la indústria o als serveis comunitaris han adquirit gradualment un major reconeixement per la seva efectivitat formativa des d'aquest plantejament, amb una lògica més productiva, *menys* acadèmica i més orientada a la solució de problemes. Aquests escenaris fan possible la immersió en situacions on la competència no es dona de manera abstracta, virtual o simulada, sinó concreta i real, com a resposta a circumstàncies pròpies de la professió. Els contextos productius adquireixen una dimensió formativa i els professionals que hi treballen exerceixen un nou rol com a formadors.

La relació entre educació i espai sociolaboral té una llarga tradició. Els antecedents de formació dual a Alemanya, la formació en alternança a França i els *sandvitx-program* al Regne Unit, entre altres, han jugat un paper fonamental en el desenvolupament de diferents iniciatives.

La formació en alternança, a més de configurar-se com una formació alternativa, se'ns proposa com una ampliació del *camp d'aprenentatge* mitjançant l'observació i l'experimentació. En les seves diferents manifestacions és fonamental la caracterització dels escenaris, el temps d'activitat en cada un d'ells, l'acompanyament i els recursos pedagògics i administratius. En aquest sentit, resulta necessari mobilitzar una *didàctica professional* basada en l'activitat i la seva anàlisi, la integració de sabers i d'experiències de tots dos àmbits. Aquesta integració només és possible si hi ha dispositius i recursos per a la interacció i l'articulació, entre els quals l'acompanyament, com a tutoria o *mentoratge*, és fonamental.

L'alternança en formació suposa una relació beneficiosa per al conjunt dels actors implicats. A més d'una formació vinculada a l'exercici de les competències, la universitat en el seu acostament a la professió pot confrontar el saber formalitzat amb el saber pragmàtic. Els professionals, en l'acompanya-

ment, troben elements d'actualització i contrast amb el coneixement sorgit de la recerca.

L'interès de l'educació superior pels contextos professionals es concreta en diferents propostes, amb múltiples implantacions com es recullen en els textos d'aquest monogràfic de la revista EDUCAR. Més que d'un model de formació en alternança, per representar aquesta diversitat de posades en acció és possible referir-nos a *alternances en formació*.

Aquest monogràfic té com a referència diferents contextos geogràfics (espanyol, francès, canadenc, alemany) i diferents aproximacions a la formació en alternança en educació superior, des de les pràctiques fins a la formació dual. Hem optat per presentar els articles des del més general fins a les experiències més específiques i concretes en el nostre context en els últims anys.

El primer article, «La formació en alternança a França: entre pràctiques socials i objecte d'investigació», de Boudjaoui, Clénet i Kaddouri, de la Universitat de Lille1 (França), ens il·lustra el recorregut experiencial de la formació a França, que si bé compta amb força tradició, en l'àmbit de les ciències de l'educació i en educació superior és més escassa. Els autors centren l'atenció a avaluar els efectes de la formació en alternança sobre els processos de desenvolupament professional i de construcció de la identitat professional dels estudiants durant la seva formació inicial i dels treballadors en formació contínua superior. La revisió d'estudis que ens ofereixen és més que il·lustrativa del valor, l'eficàcia i la potencialitat dels diferents dispositius de formació en alternança per assolir aquests propòsits.

L'article «L'alternança en la formació inicial docent: via de professionalització», d'Enrique Correa, de la Universitat de Sherbrooke (Canadà), ens presenta elements conceptuals que permeten situar les pràctiques com a dispositiu de formació concebut en una dinàmica d'alternança i de professionalització. L'autor exposa dos treballs d'investigació que han estudiat el desenvolupament de competències per mitjà d'un dispositiu metodològic inspirat en l'«argumentació pràctica». Els resultats es basen en la perspectiva de les pràctiques com a espai de formació i de professionalització, i destaquen que si bé la professionalització és una perspectiva atractiva per orientar la formació inicial, certes condicions són necessàries.

El text «Formació inicial de docents en alternança: anàlisi de les percepcions dels actors d'una experiència d'integració d'aprenentatges», de Coiduras, Isus i del Arco, de la Universitat de Lleida, dóna compte d'una experiència d'innovació de formació en alternança en la formació inicial de docents de primària, implantada en aquesta universitat. Després d'un primer any, es presenten alguns resultats positius en aquest primer balanç en relació amb el desenvolupament professional docent inicial, si bé també s'apunta la necessitat de la realització d'ajustaments per arribar a un millor aprofitament formatiu, donada la complexitat pedagògica del projecte.

L'article «La formació en alternança en l'espai universitari. Una experiència de projecte integrat a partir de l'aprenentatge basat en problemes», de María José Chisvert, de la Universitat de València, dóna compte d'una expe-

riència de formació inicial dels graus d'Educació Infantil i Primària, alternant períodes de formació i el seu impacte en el desenvolupament de les competències professionals. Els resultats mostren que la pràctica reflexiva entre el centre educatiu i el context laboral afavoreix els aprenentatges, i mostra els beneficis de la formació en alternança sobre l'augment de la motivació de l'alumnat, el sentit donat al coneixement teòric i la multiplicitat d'interaccions entre entorns acadèmics i professionals.

L'article «El desenvolupament de la competència digital docent a partir d'una experiència de formació en alternança en el grau d'Educació Infantil i Primària», de José Luis Lázaro, de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona, mostra una experiència de disseny conjunt d'un programa formatiu entre escola i universitat i el desenvolupament d'una estratègia de formació centrada en el desenvolupament de la competència digital docent. Les conclusions més rellevants apunten a la importància del treball col·laboratiu entre els actors i la necessitat de la coordinació i d'organització dels recursos humans per incrementar l'eficàcia de l'estratègia formativa.

D'altra banda, en l'article «La formació en alternança a la universitat i en els cicles formatius: aportacions des de dues investigacions realitzades a Galícia», de Rego, Rial i Barreira, de la Universitat de Santiago de Compostel·la, se'ns ofereixen els resultats de dos estudis: un relatiu a la formació professional reglada de cicles formatius a través del mòdul de Formació en Centres de Treball (FCT) i un altre relatiu a la formació universitària a través del Pràcticum en els estudis del Grau de Pedagogia. La percepció manifestada per un i altre col·lectiu reflecteix una millor valoració del mòdul de FCT per part dels actors, en comparació amb els resultats dels titulats universitaris. Si bé també s'apunta en ambdós casos la necessitat de millora en els dos contextos, sobretot la relacionada amb la coordinació.

L'article «Estudis duals de Grau d'Educació Social: un model apropiat per a l'adquisició de la competència d'acció professional?», de Sandra Lentzen, d'Internationale Berufsakademie-University of Cooperative Education (Alemanya), dins del context alemany, amb llarga tradició sobre el particular, ens remet a un estudi de formació dual (20 hores setmanals en la institució socio-educativa i 20 hores en la institució de formació), on ens planteja si el model permet l'adquisició de competències professionals. L'autora desenvolupa un seminari sobre professionalitat pedagògica per respondre la pregunta. Posteriorment, es presenta un cas pràctic d'una de les estudiants, on després de reforçar l'orientació a la pràctica, es possibilita i s'afavoreix la conformació de la competència d'acció sociopedagògica professional.

José Tejada Fernández
Universitat Autònoma de Barcelona
Jordi Lluís Coiduras Rodríguez
Universitat de Lleida
Coordinadors del monogràfic

